

05. STENSKROG HAMMERVÆRK

Arkiv reg. no.: 10.01.01

SÆSING, TAARS SOGN, BØRGLUM HERRED

HJØRRING AMT

~~☒~~

MATR. NO.:

SYNONYM:

KORT BENT:

FTM/NEG. NO.

EVT. FREDNING:

ALMENT IØVRIGT:

~~☒~~

NUV. EJER:

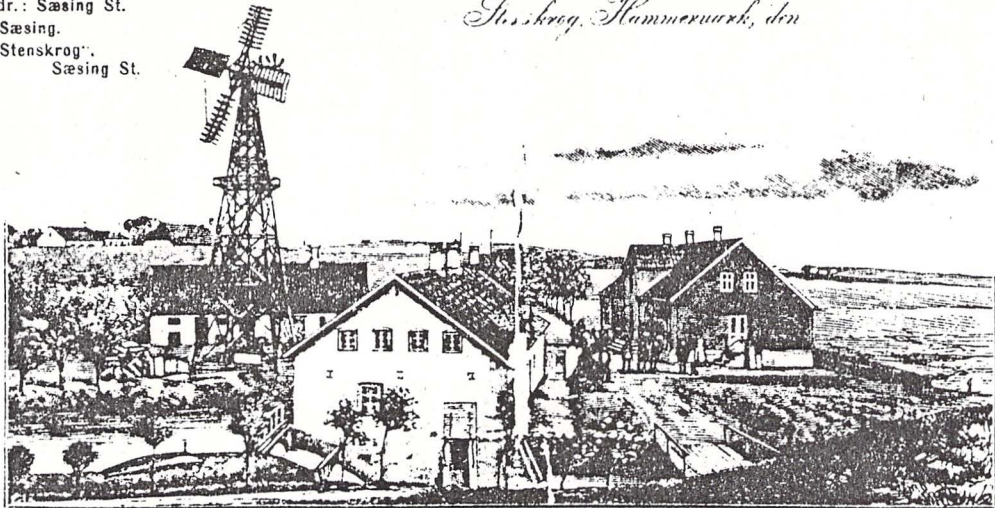
REGISTRANT: Bertil LARSEN

DATO: 20. Juni 1966

Båne- og Postadr.: Sæsing St.
Telefon Nr. 13, Sæsing.
Telegramadr.: „Stenskrøg“,
Sæsing St.

Stenskrøg, Hammerværk, den

191

Stenskrøg Hammerværk

(Søren P. Nielsen).

MEDDELELSE til Hr.

Kære Søn

— Jo, hele hammerværkets værksted var et lyshav!

— Hele værkstedet var et lyshav, så mange pærer var der, men det kunne lysgeneratoren sagtens klare. Jo, vi var selvforsynende både med lys, kraft og varme!

Det er den sidste fabrikant på Stenskrøg Hammerværk ved Sæsing, den 70-årige Arne Lønsmann Nielsen, Slagteri-gade 15 i Brønderslev, der fortæller sådan fra de år i 1960'erne, da han drev hammerværket.

Anledningen er naturligvis genetableringen af hammerværkets mølløsø, og som sønnesøn af stifteren af vandmøllen, Søren P. Nielsen, har Arne Nielsen minder fra den gamle tid. Således har han et imponerende stykke brevpapir fra fabrikken med et kobberstik fra begyndelsen af århundredet, visende hele fabrikskomplekset.

»Meddelelse til Hr.« var stilet til »Kære søn« og handler om, at Søren P. Nielsen ikke som aftalt kunne komme til Støvring, da hans kone var sengeliggende. Sønnen Peter Nielsen var da ansat på Støvring Hammerværk, som nu er forsvundet. Arne Nielsens far drev det i sin tid — så det er en rigtig hammerværk-familie.

Begyndte i 1880?

Arne Lønsmann Nielsen fortæller, at hans bedstefar allerede i 1880-1885 begyndte at udnytte vandkraften. Det var med en slibesten, som gratis blev drevet af bækken. Måske var det første sted, Søren P. Nielsen havde sit hammerværk, ved det senere Blåkilde Mølle,

der også ligger ved Voer A, kun et par hundrede meter nærmere Sæsing. På hovedbygningen her står 1880.

— En kusine til min bedstefar drev også dette sted som et slags hammerværk, men jeg mener, at min bedstefar rejste derfra, siger Arne Nielsen. Det var i Tårs Kommune dengang, og den skilte den fra Østervrå Kommune — nu er det Hjør-

ring og Sæby Kommuner, den skiller.

Peter Nielsen drev Stenskrøg Hammerværk til 1950, så kom det på fremmede hænder, men i 1962 overtog Arne Nielsen sin bedstefars gamle virksomhed:

— Der var skønt at bo! Og det er en stor glæde, at det bevares, siger Arne Nielsen, som fortæller, at man ikke i hans tid havde fisketrappe som nu. Men der var en åletrappe,

Der var både vind- og vandmølle på Stenskrøg, viser dette gamle brevpapir fra 1910'erne. Men i 1960'erne var kun vandmøllen tilbage.

Af
N. J. Tortzen

To vanddrevne turbiner

Vindmøllen, der en gang

stod ved Stenskrøg, var væk, da Arne Nielsen kom til. Da brugte man kun vandkraft, men havde dog også petroleum til hjælp, hvis det kneb.

Det er rigtigt nok, at akslen til det store overfalds-vandmøllehjul endnu sidder i resterne af turbinehuset.

Der var to turbiner, én på 35 og én på 15 heste. Den første sørgede for kraften til maskinerne, den anden for lys og strøm til varmeovnene.

Selv beboelseshuset (som står endnu) kunne opvarmes, f. eks. var der et par værelser ovenpå, der fik varme fra elovne, som fik strøm fra turbinen. Den 15 hestes turbine kunne køre hele dagen.

Den 35 hestes brugte man til at drive maskinerne, som man smedede letvægts-skovlene med. Fordi den kørte ved hjælp af et vandhjul, kunne man let regulere den i hastighed, bare ved at trykke på en knap.

Men i 1967 gik det galt: en ovn i fabrikshallen blev overophedet, huset var gammelt og tørt og det var umuligt at stoppe ilden. Men det var dog kun fabriksbygningen, der brændte. De to andre huse står endnu.

Har kørt sådan i 150 år

— Vi kunne godt lære af denne selvforsyning med hjælp fra vandkraften i en å, siger Arne Nielsen. Der er endda et sted i Nordjylland, hvor det er sket gennem 150 år og stadig foregår.

Det er på Zincks Fabrikker a-s, Godthåb ved Svenstrup. Der føres vandet i kanaler, i rør, under jorden til de forskellige afdelinger, hvor de driver turbiner. Man leverer endda strøm til elværket.

VENDSYSSSEL TIDENDE
05.09.1984

Stenskrog Hammerværk:

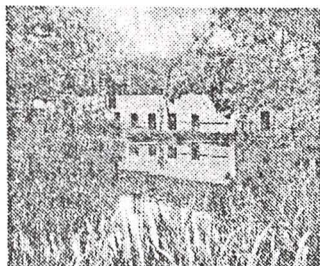
Gravede selv i 1891 ^{V 1} ^{9/11} 1979

søen ud med sin spade

Mølledammen ved Stenskrog Hammerværk ved Sæsing, som nu er genskabt, blev gravet i 1891 (og formentlig årene derefter) af den unge smed Søren P. Nielsen fra Bjergby. Han var af smedeslægt og initiativrig, og han havde set, at vandet fra Voer Ås kilder syd for Sæsing kunne udnyttes til at drive en vandhjul og en smedehammer.

Søren P. Nielsen havde ikke mange penge, men han havde energi, fortalte redaktør C. Nørrelykke i en artikel 8. september 1965 i VT. I 1891 fik han rejst møllebygningen, på hvis gavl der stadig står 1891. Han havde tjent lidt penge ved at fremstille knive, som han solgte rundt om på de vendsyselske gårde, idet han vandrede rundt med dem i en rygsæk.

Den ret store mølledam gravede han selv ud med skovl og spade og kørte jorden væk på trillebør — formentlig med hjælp fra sin kone. Graven blev brolagt med kampesten. Det

Så idyllisk tog mølledammen i Stenskrog sig ud så sent som i 1965.

omhyggelige arbejde hindrede dog ikke, at søen ca. 75 år efter gik helt i forfald.

Men sidst i 1890'erne fik Søren P. Nielsen installeret et møllehjul som drivkraft, og han lagde sin produktion an på landbrugsredskaber. Bl. a. var hans høleer og hans tørvespader kendt. Stenskrog var et navn, der betød kvalitet.

Smeden fik hjælp fra to sønner, og i 1918 overlod han

hammerværket til sønnen Peter Nielsen. Han specialiserede sig i skovle til alle formål og drev værket til 1950. Derefter var det i 12 år på andre hænder end Nielsen-familiens.

I 1962 overtog en brorsøn af Peter Nielsen, Arne Lønsmann Nielsen, værket sammen med sønnen Erik. Ved hårdt slid fik de sat skik på stedet igen — og begyndte atter en specialproduktion: letvægtskovle, bl. a. skovle, som sneen ikke hang fast i. Stenskrog var dengang den eneste fabrik, der fremstillede letmetal-skovle, og det var en gammel sæsingbo, den dansk-canadiske maskinfabrikant Knud Simonsen, der havde givet ideen til produktionen.

Tredje og fjerde generation af Søren P. Nielsen fik den gamle forhammer frem igen og indrettede endda et lille virksomhedsmuseum. Man udnyttede dengang stadig vandkraften — nemlig til at drive to turbiner.

tz

VENDSYSSEL TIDENDE

9. NOV. 1979